

تاریخ
۱۲
تیر
۱۴۰۲
دوشنبه

۳- رعایت حقوق یکدیگر

این مورد سومین عامل تحکیم خانواده و وظیفه مشترک زن و مرد در خانواده اسلامی است. روشن و بدیهی است که افراد جامعه نسبت به یکدیگر حقوقی لازم‌الاجرا دارند که هیچ گریز و گزیری از انجام دادن آن‌ها نیست. اگر این حقوق رعایت نشود شیرازه جامعه می‌باشد و آن جامعه نابود می‌گردد، و اگر رعایت شود، و افراد جامعه خود را متعهد و مسئول بدانند، در آن صورت هیچ رویداد اجتماعی ناخواسته‌ای روی نمی‌دهد. خانواده از مهم‌ترین واحدهای جامعه است و حقوق در آن نقش مهم‌تر و اساسی‌تری دارد. امام سجاد (ع) در رساله حقوق، وظایف و حقوق همه اقشار جامعه را تبیین فرموده‌اند. به عنوان نمونه و مثال به بخش‌هایی از آن اشاره می‌کنیم؛ ایشان می‌فرمایند:

«وَأَمَّا حَقُّ الزَّوْجَةِ فَأَنَّ تَعَلَّمَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ جَعَلَهَا لَكَ سَكَنًا وَ أُنْسًا [۱۳] و اما حقوق زن به عنوان زوجه و همسر آن است که بدانی و یقین کنی که خداوند متعال آن را برای تو مایه آرامش و انس قرار داده است.

او خدمتکار و کنیز نیست. کرامت خود را دارد و باید بدان احترام بگذاری. در ادامه می‌فرمایند:

فَتَكْرِهِيهَا وَ تَرْفُقِي بِهَا وَ إِنْ كَانَ حَقُّكَ عَلَيْهَا أُوجِبَ

پس بایستی او را آکرام کنی و با رفق و مدارا با او رفتارنمایی، هر چند او نیز باید بداند که حق تو بر او بسی واجب‌تر و مهم‌تر است.

این نشان‌گر اهمیت خانواده در نظام حقوقی اسلام است. در حدیث آمده است:

مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ... ضَمِيَ مِّنْ يَّعُولٍ[۱۴]

ملعون است، ملعون است، کسی که خانواده خود را رها کند و به آن بی‌توجه باشد.

بنابراین، روشن شد که این سه مورد از وظایف مشترک زن و مرد است. اظهار محبت، خوش‌خویی و رعایت حقوق متقابل یکدیگر.

۴- تأمین نیازهای زناشویی

چهارمین عامل تحکیم خانواده که اهمیت ویژه‌ای دارد تأمین نیازهای جنسی است. نمی‌گوییم که اصلی‌ترین هدف ازدواج تأمین نیازهای جنسی است، اما در کنار سایر اهداف است و اهمیت خاص خود را دارد. خانواده نهادی است که باید مسائل جنسی و نیازهای طبیعی زناشویی زن و مرد را تأمین و برطرف نماید. باید این نیاز اولیه و طبیعی به صورت کامل برآورده گردد تا هیچ یک از طرفین هرگز مجاری و ذره‌های دیگر را که نه طبیعی‌اند و نه شرعی و نه قانونی و عرفی، در ذهن خود نیارود. در آمارهای می‌خوانیم که چهل الی پنجاه درصد طلاق‌ها به سبب مسائل جنسی‌اند. این بدین معناست که غالباً با روش و شیوه درست ارتباط جنسی ناآشنایتند و شیوه‌ای که به کار می‌گیرند نادرست و نارساست.

در این‌باره اسلام توصیه‌هایی می‌کند که کاربرست و عمل به آن‌ها مایه کامروایی جنسی است:

۱. آراستگی: هم زن خود را برای شوهر بیارید و هم مرد برای زن. آراستگی را خاص همسر می‌دانند نه مردم کوچه و خیابان. این شیوه بسیار نادرستی است که مردان و زنان در خانه ناآراسته باشند و به هنگام خروج از خانه خود را بیارایند. مقدمه فروپاشی پایه‌های بنیاد خانواده می‌تواند از همین‌جا باشد.

آراستگی، گرچه در زنان لازم‌تر و ضروری‌تر است، اما با این حال امری است دوسویه که هم زن بایستی بدان مقید باشد و هم شوهر. درباره سیره امیر مؤمنان(ع) چنین گزارش کرده‌اند که همواره به مردان فرمان می‌داد:

لباس‌هایشان را بشوید؛ موهایشان را اصلاح و شانه کنید؛ مسواک بزنید؛ خود را بیاریید و همیشه آراسته و پاکیزه و تمیز باشید. بنی‌اسرائیل چنین نکردند و در نتیجه زنازنان آلوده‌دامن شدند.[۱۵]

نیز از مردان می‌خواست که برای همسرانشان بهترین شوهر باشند و می‌فرمود:

بهترین شما کسی است که برای همسرش بهترین باشد و من برای خانواده‌ام بهترین هستم.[۱۶]

وقتی که رسول اکرم (ص) از دخترش حضرت فاطمه (س) پرسید: همسرت را چگونه یاقتی؟ آن حضرت در پاسخ فرمود: خوب [یا بهترین] شوهر است.[۱۷]

آراستگی مرد برای زن خود باعث می‌شود که چشم و دل او سیر شود و هرگز به مردان نامرحم نگاه نکنند. عین این آموزه را در روایتمان به صراحت تمام داریم:

هِنَّةُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ مِمَّا تُرِيدُ فِي عَفْئِهَا[۱۸]

این که مردی به خودش برسد و بیارید باعث افزایش عفتِ همسرِ خود می‌شود.

به همین دلیل است که امام باقر (ع) محاسن خود را رنگ می‌کرد و می‌فرمود: این کار باعث افزایش عفت زن می‌شود.

۲. توجه به پادشاهای معنوی و اخروی: برای تأمین نیازهای جنسی توجه به پادشاه‌های معنوی و اخروی، لازم است. ما پیوسته و دمامد در پی عبادت و پرستش خدای متعال هستیم. حج، روزه، نماز، خوش اخلاقی، تقوا، و سایر امور عبادی و اخلاقی را انجام می‌دهیم، زیرا علاوه بر رضایت خدای متعال، پادشاه اخروی نیز به دست می‌آوریم. ارتباط جنسی و تأمین نیازهای زناشویی نیز از جمله اموری است که پادشاه اخروی و ثواب دارد.

ارتباط سالم و کامل با همسر نیز ثواب دارد و از اجر و پادشاه آخرتی برخوردار است. رسول اکرم (ص) به ابوذر فرمودند که با همسر خود به خوبی ارتباط جنسی برقرار کن که ثواب دارد. اباذر با شگفتی‌زدگی پرسید: یا رسول‌الله، برای ارتباط جنسی با همسر ما‌جور و صاحب‌پادشاه هستیم؟ حضرت فرمودند: بله. همان‌گونه که اگر به سراغ رابطه حرام و ممنوع بروی مجازات می‌شوی، اگر به جای آن، از حلال خدا استفاده کنی و سراغ رابطه حلال بروی از اجر و پادشاه برخوردار خواهی شد.[۱۹]

گاه زن و مرد مسلمان به موضوع رابطه جنسی نگاه ساده و غریزی دارند و گمان می‌کنند که این موضوع فقط برای تأمین نیاز غریزی است، نه بیشتر از آن؛ حال آن‌که چنین نیست، بلکه نگاه دین به آن بسی فراتر و ارجمندتر است و آن را در ردیف عبادت‌ها جای می‌دهد و برایش پادشاه و ثواب فراوانی مقرر کرده است. روشن است که اسلام ملاک کارها را نیت می‌داند. شخص مسلمان با هدف معرفت و پرستش خدا هر کار مباحی کند باز هم پادشاه دارد، زیرا در مسیر همان بندگی و معرفت می‌باشد.

رسول اکرم (ص) می‌فرمود: بهترین زنان شما زنی است که پارسا باشد

و پرشوهوت.[۲۰]

می‌فرمود: بهترین زنان شما زنی است که هر‌گاه با همسرش خلوت

ضرب‌المثل‌های جهان

هیچ چیز آسان‌تر از فریب دادن یک فرد درستکار نیست

اسپانیایی

عوامل تحکیم خانواده (قسمت دوم و پایانی)

کند، تن‌پوش حیا را از تن درآورد.[۲۱]

و نیز از آن حضرت نقل شده است که فرمود: بهترین زنان شما خوشبو برای شوهر است.[۲۲]

بنابراین، بایستی دو طرف، هم زن و هم شوهر، با این نگاه عبادی و دارای اجس و پاداش، به موضوع نگاه کنند و برای انجام دادن آن مانع تراشی و بی‌توجهی و کم‌اعتنایی نکنند، به خصوص خانم‌ها. خانم بایستی برای تأمین این نیاز شوهر همراه آگاهانه به موضوع بنگرد و از بی‌دقتی و بی‌اعتنایی و کم‌اعتنایی بپرهیزد. برای همین است که رسول اکرم(ص) به بانوان می‌فرمودند:

لَا تُظَلِّلْنَ صَلَاتَكُنَّ لِمَتَعَنَ زُوجَاكُنَّ[۲۳]

مبادا نمازهای خود را آن‌قدر طول دهید که مانع تأمین نیاز جنسی شوهران خود شوید.

این سخن رسول اکرم (ص) به طور خاص به کار آن بانوانی می‌آید که بر اثر کثرت عبادت از رسیدگی به شوهران خود باز می‌مانند. این سخنی است صریح و آشکار که نشان می‌دهد موضوع تأمین نیاز جنسی چقدر اهمیت دارد و در مقام مقایسه با مستحبات عبادی و عبادت طولانی، مهم‌تر و لازم‌تر است، و بایستی آن را بر سایر عبادات ترجیح داد.

نگته دیگر که مجال بیشتری می‌طلبد آن است که ارتباط جنسی و تأمین گزاینز آداب ویژه‌ای دارد و بایستی به خوبی انجام شود و در روایات ما بر آن تأکید فراوانی شده است.

۵- همکاری سبب تحکیم خانواده

پنجمین عامل مشترک تحکیم خانواده و نظام بخشیدن به آن، همکاری است. اصل همکاری و به تبع آن همدلی و همسویی از امور مهم و اساسی است که در اسلام بر آن تأکید شده است. زن و مرد در خانواده و با هدف تحکیم آن بایستی در کنار سایر وظایف مشترکی که پیش‌تر گفته‌ایم، با هم همکاری و همدلی کنند.

اصل همکاری، چنان‌که بدیهی و آشکار است، بدین معناست که زن و شوهر یا یکدیگر در زندگی مشترک خود همکاری داشته باشند. چنان نباشد که همه کارهای خانه بر شانه زن سنگینی کند و مرد هیچ کمک و یآوری نکند، و یا به عکس، همه کارهای بیرون بر عهده مرد باشد و در اموری که از توان و عهده زن برمی‌آید، زن هیچ‌گونه کمک نکند. تقسیم کارها خوب است و بدیهی‌ترین و بهترین تقسیم آن است که از در خانه به بیرون به عهده مرد باشد و از درِ خانه به درون همگی کارها به عهده زن.

امیر مؤمنان (ع) که در زندگی مشترک خود این تقسیم را طرح و اجرا کردند، با این حال چنان نبود که در خانه دست به هیچ کاری زنند و هیچ‌گونه همکاری و معاونتی با همسر خود، حضرت فاطمه زهرا (ع) نداشتند باشند. آن حضرت در محیط خانه همیشه همکاری می‌کردند و به یاری همسرشان می‌شتافتند. عدس پاک می‌کردند؛ جارو می‌زدند؛ و فرزندان را ننگ می‌داشتند. رسول خدا (ص) به امیر مؤمنان(ع) فرموده‌اند: یا عَلِيُّ لَا يَخْدُمُ الْعِيَالُ إِلَّا صَدِيقٌ أَوْ شَهِيدٌ[۲۴]

ای علی، هر‌گز کسی به خانواده خود کمک نمی‌کند مگر آن که صدیق یا شهید باشد.

الحق و الانصاف، این امر اندک و خُرد نیستند، ارزشمندند. در روایت آمده است:

وَ أَيْمًا امْرَأَةً خَدَمَتْ زَوْجَهَا سَبْعَةَ أَيَّامٍ غَلَّقَ اللَّهُ عَنْهَا سَبْعَةَ أَبْوَابِ النَّارِ[۲۵]

زنی که هفت روز به شوهر خود خدمت کند، خداوند هفت درِ جهنم را به روی او می‌بندد.

از وظایف ویژه زن و مرد که مشترک‌اند، بحث رازداری، احترام متقابل، و رعایت اصل قناعت را می‌توان طرح کرد، که به سبب محدودیت از پرداختن به تفصیل بحث می‌گذریم. طبعاً علاقمندان این مباحث می‌توانند به آثار مکتوب، که کم نیستند، مراجعه کنند.

خانواده

صفحه
۶
شماره
۳۶۷۴
سال
بیست و نهم

معقول. مرد باید غیور باشد و مثل مرزبانی هشیار و بیدار همواره در حفظ آبروی خویش بکوشد و لحظه‌ای غفلت نوزرد.

تأمین نیازهای دینی و اقتصادی و علمی و حفظ روان خانواده و برخورداری از غیرت و آبروداری از وظایف قطعی مرد است که به او اختصاص دارد. مردی که در این امور، یا یکی از آن‌ها، کم کاری و کاهلی و بی‌توجهی کند، در وظایف اختصاصی خود ناکام و ناموفق بوده است و آن‌که مسئولانه ننگهبان این وظایف باشد، مرد موفق و سعادتمندی خواهد بود.

وظایف زنان برای تحکیم خانواده

اکنون به مجموعه‌ای از وظایف ویژه زن در خانه می‌پردازیم؛ وظایفی که خاص آنان است و بایستی در اجرای آن‌ها با جدیت بکوشند.

۱. پذیرفتن مدیریت مرد: این یک حقیقت معقول و طبیعی است که در قرآن بو آن تأکید شده است:

«الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ»[۳۱]

مردان بر زنان برتری دارند چرا که خداوند برخی را بر برخی دیگر برتری داده است.

مرد، ننگهبان و پاسدار زن است. خانواده اجتماعی کوچک است که اولین واحد اجتماعی، و در عین حال مهم‌ترین واحد دانسته شده است، که آدمی از آن‌جا وارد واحدهای اجتماعی دیگری می‌شود و به محله، مدرسه، شهر و جامعه پا می‌گذارد. در اجتماع کوچک خانواده، مرد در حکم پادشاه است و زن ملکه. بالاخره باید معلوم شود که مدیریت در خانواده با چه کسی است. منظور از مدیریت تحکم و زورگویی و اجبار نیست. منظور آن است که اداره خانه با مرد باشد و اوست که در بحران‌ها و ضرورت‌ها حرف نهایی را بزند، و سخن پایانی را بگوید.

اوست که تصمیم‌گیری را به عهده دارد. قَوَّامُونَ به معنای خود کامگی نیست. به معنای عامل اساسی استواری و ثبات است. در قرآن همین معنا را دربارو کعبه می‌خوانیم:

«يَجْعَلُ اللَّهُ الْكعبةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ»[۳۲]

خداوند کعبه را آن خانه محترم را وسیلهٔ قوام و برپایی معیشت و سامان دنیا و آخرت مردم قرار داد.

هم‌چنین وقتی که می‌گویند مال باعث قوام زندگی است، یعنی ثبات و بقای و سلامتی زندگی را تأمین می‌کند. مرد در خانواده موظف است که بقا و ماندگاری را تأمین کند.

وظیفه دوم خانم‌ها آن است که در غیاب شوهر امانتداری کنند. خداوند می‌فرماید:

«فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْبَيْتِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ»[۳۳]

پس زنان شایسته و درست‌کار، فرمانبردار [و مطیع شوهر] ند [و] در برابر حقوقی که خدا [به نفع آنان برعهده شوهرانشان] نهاده است، در غیاب شوهر [حقوق و اسرار و اموال او را] حفظ می‌کنند.

این وظیفه حفظ و امانتداری، از اموری است که اگر رعایت نشود مایه فروپاشی خانواده می‌شود. زن امانتدار خانه و محرم خانه است و باید تمام رازها و داشته‌های شوهر خویش را مثل امانتی گران‌بها حفظ کند و هر‌گز رازها را افشا نکند.

وظیفه دیگر آن است که زن، همیشه و در هر حال خود را متعلق به شوهر خود بداند. برای این کار بایستی حجاب خود را به خوبی حفظ کند و نگذارد نامرحمان از جسم و زیبایی او بهره‌ای ببرند. با نامرحمان گفت‌وگو نکند. در دنیای مجازی نیز نیایستی به نامرحم راه دهد که تصویر یا علایق و روحیات او را بفهمد و از ارتباط این چنینی بپرهیزد. به هر روی زن باید خود را به شوهر خود متعلق بداند و این امر در تحکیم خانواده بسیار مؤثر است.

نهاد خانواده در اسلام قداست دارد و احترام ویژه‌ای به آن نهاده شده است. طلاق امری است نکوهیده و ناپسند که منفرترین عمل به شمار می‌آید. در روایات هم چنین تعبیر شده است: طلاق مبعوض‌ترین حلال است. وجود احکام طلاق برای اسلام برای آن است که در ناچاری و رسیدن بن‌بست‌از آن استفاده شود، وگرنه، مایه لرزش عرش خداست. زن و مرد بایستی در بروز نااملیات و امور ناخواسته تعافل کنند و خود را به ندیدن و نشنیدن بزنند. صبر و شکیب و تعافل و گذشت می‌تواند از طلاق پیشگیری کند.

- [۱]. بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۱۸۲.
- [۲]. وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۲۳.
- [۳]. محمد مهدی ری شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۱۹۲، به نقل از کتاب مسند زید بن علی، ح ۴۲۰.
- [۴]. بحار الأنوار، ج ۱۹، ص ۲۸.
- [۵]. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۱۳۴.
- [۶]. بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۱۴۸.
- [۷]. تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۲۰۴.
- [۸]. خصال، ج ۲، ص ۵۲۴.
- [۹]. وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۵۳.
- [۱۰]. بحار الأنوار، ج ۵۱، ص ۷۲.
- [۱۱]. سوره نساء، آیه ۱۹.
- [۱۲]. تحف العقول، ص ۳۲۲.
- [۱۳]. من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۲۱.
- [۱۴]. الکافی، ج ۴، ص ۱۲.
- [۱۵]. الخصال، حدیث ۴۰۰.
- [۱۶]. مسند الامام علی (ع)، ج ۵، ص ۲۲.
- [۱۷]. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۳۳.
- [۱۸]. بحار الانوار، ج ۷۶، ص ۳۰۷.
- [۱۹]. الکافی، ج ۵، ص ۴۹۶.
- [۲۰]. الکافی، ج ۵، ص ۳۲۴.
- [۲۱]. همان.
- [۲۲]. عوالی اللالی، ج ۳، ص ۲۹۳؛ من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۳۸۸.
- [۲۳]. وسائل الشیعه، ج ۱۳، ص ۴۹.
- [۲۴]. مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۴۹.
- [۲۵]. وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۷۲.
- [۲۶]. سوره تحریم، آیه ۶.
- [۲۷]. سوره طه، آیه ۱۳۲.
- [۲۸]. مکارم الاخلاق، ص ۲۲۲.
- [۲۹]. نهج الفصاحه، کلمه ۹۸۳.
- [۳۰]. تحف العقول، ج ۱، ص ۲۷۹.
- [۳۱]. سوره نساء، آیه ۳۴.
- [۳۲]. سوره مائده، آیه ۹۷.
- [۳۳]. سوره نساء، آیه ۳۴.